

DE VERO
TELESCOPII
INVENTORE,
Cum brevi omnium 180. M Qu (5)
CONSPICILIORUM
HISTORIA.

Ubi de Eorum Confectione, ac Vsu, seu
de Effectibus agitur, novaque quedam
circa ea proponuntur.

Accessit etiam

CENTVRIA OBSERVATIONVM
MICROCOSPICARUM.

A U T H O R E
PETRO BORELLO, *Regis Christianissimi Consiliario, & Medico Ordinario.*

HAGÆ-COMITUM,
EX TYPOGRAPHIA ADRIANI VLACQ,
M. DC. LV.
A.R.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

Pierre Borel

ОДИННАДЦАТЬ

СЕМЬДЕСЯТЧЕТЫШЕ

ЧЕТЫРЕСТОПЯДСЯСАТ

ДВАДЦАТЬ ДВА ВОС

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

Nobilissimo, Amplissimoque
SENATVI POPVLOQVE
MIDDELBURGENSI

Selandiæ Belgicæ Metropolis.

*Njusititia hominum quorundam
illustri Civitati Vestre haclenus
eripuit gloriam Civi vestro debitam,
alii Conspiciliorum astralium in-
ventum utilissimum attribuendo.
Cumque Excellentissimus Vir Do-
minus Wilhelmus Borelius, qui Le-
gatum Reipublicæ Jerenissimæ Uniti Belgii jam hic agit apud
Regem Christianissimum, pro amore suo, id ægrè tulisset,
cuperetq; honorem illum vendicatum videre patriæ suæ: cui ego
protestor me debere plurimū; non potui non, rei tam honestæ,
& æquitate plenæ, manum & calamum accommodare, & glo-
riam illam jam ante tot annos certò vobis partam & ab aliis
usurpatam vestri juris facere, hoc exiguo literario monumen-
to. Liceat enim vestros agnoscere lares mihi non liceat, vere-
or tamen illos, optoque eos faventes habere & propitios.
Quamobrem, Vobis, Domini Præstantissimi, Viri Fortissimi,
opusculum hoc, gloriæ restituendæ Civitati & Civi vestrogra-*

12

tiæ

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

ria compositum, dicare ausus sum, neque honorem vestrum
augendum, cum jam ille ad perfectionem per venerit, innumeris
que gloriae corollis ubique terrarum cum sole res fulgeat: sed
destinatio obsequii ergo. Vivite igitur fælices, utque in terris
& maribus gloriam maximam adepti estis, navigationibus
celeberrimis, terrarum novarum inventis: sic etiam nunc no-
men celeberrimum cælo inferatis astrorum novorum detectio-
ne & propiore contemplatione creaturarum cælestium, &
corporum ingentium, quæ nunquam antehac oculis humanis
patueret, & jam per vos & cives vestros omnibus patent: un-
de tandem Middelburgensis Selandorum civitas tanquam
astrum fulgentissimum, ad cœlum usque per omnes terras
Eruditorum laudibus evehatur. Dignissima est profecto tan-
tis honoribus, omnesque populi & nationes lauros & palmas
conferent, & vos coronabunt: quas & perpetuâ & non
periturâ fronde semper virescere, ac porrò novis succulis con-
tinuò succrescere, & animo optat & votet

Nobilissimi Amplissimique Viri,

Vobis addictissimus & servus humillimus

P. BORELLUS, Med.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

0 1 2 3 4

J. v. Meurs sculp.

ZACHARIAS PANSEN,
sive Ioannides primus Conspicillorum inventor.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

erman *J. J. Moes sculp.*

H A N S L I P P E R H E Y,
Secundus Conspiciliorum inventor.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

*Joh. Tardé, de Astris Borboniis. in 55. Propositione
de Telescopio.*

Miror, simulque doleo, neminem adhuc nomen
Inventoris Telescopii indigitasse; Et profectò
Vir ille, quisquis sit, cunctis innotescere, & ab universitate
laudari deberet, quod adeo utile visui, sensuum nobis do-
lissimo; subsidium attulerit.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

MIDDLEBURGUM

Telescopii mater Inventrix.

Sic tibi cuncta Deus natura praebat auctor.
Natusque tui det tibi ruris opes.
Sic pelagus tibi cuncta faventibus advehat undis,
Et ferat oceano digna Trophae a mari:
Ut mea mens optat, studio devota fides,
Sole tibi niteant ut meliore dies.
Gallia vina tibi surius summittit amicis:
Anglia phenicea vellera portat ovis.
Invitoque suis famulatur Iberia donis:
Turca ferox, & cum Memphis dives Arabs,
Tepropior Guinæa, vixique remotior Indo
Lava colens, semper quod tibi mittat, habet:
Cetera digna eisdem; sed prisco hac adde decori,
Audi enim Inventrix alma Telescopi.
Per te syderos proprius speculamur in orbis,
Per te Celestes scandimus arte domos.
Atque ignota prius, non visa que cernimus astra,
Et novus in numero est, orbis in orbe choro:
Nec satis est Laudasse reperta: revinciet etas
Postera, syderio fulta Telescopio.
Vix miranda satis, vix jam cogitata recludet:
Ibic & in Laudes, post huma fama tuas.
Perpetuum inventi vobis dabit orbis honorem,
Et cum presenti, postera digna canet
Sic vivet Medium longo cum tempore Burgum,
Quæ mare, quæ tellus, quæ polus usque patet.

PETRUS BORELLUS,
Reg. Christiani. Med. ordinarius.

A

INDEX

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

INDEX CAPITUM.

PRÆfafio.

- Caput I. An antiqui habuerint Conspicilia.
Cap. II. De Conspiciliis in genere.
Cap. III. Encomium Conspiciliorum.
Cap. IV. De eorum materiâ, confectione, ac politura.
Cap. V. De eorum varietate.
Cap. VI. De 1 elescopio, ejusque confectione, ut & de Helioscopio,
aliisque tuborum speciebus, ut de Polemoscopio, Micro-
scopio, &c.
Cap. VII. De Usibus Telescopii & aliorum conspiciliorum, & de
rebus per ea detectis.
Cap. VIII. Inventum Telescopii sibi omnes nationes arrogasse.
Cap. IX. Galilaeum non invenisse Conspicilia Telecopica, sed
Zelandos.
Cap. X Metium Hollandum, neque Cornelium Drebellium Tele-
scopia invenisse.
Cap. XI. Telescopii Inventum Middelburgensi civi tantum deberi.
Cap. XII. De Inventoris vero nomine.
Cap. XIII. Quæ Conspicilii ope nova detexerit eorum inventor.
Cap. XIV. Testimonia egregia, comprobantia quæ à nobis de vero
Inventore Conspiciliorum dicta sunt. Ut & detecta nova in
Luna & Urâ majori.
Cap. XV. De rebus (iterum) per Telescopii usum detectis & porro de-
tegendas, ubi agitur de longitudinis scientiâ & arte.

ALB 133 101 BUSTE
anno 1800. Invenit et fecit Augustus

PRÆ

XAGNE

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

PRÆFATIO.

INiata est hominibus glorie ac famæ immensa cupiditas : quoniam ejus ope quædam immortalitatis umbra comparatur, ingenia autem hominum cum sine limitibus sint, immortalitatem semper attingere flagrant, nullumque intentatum lapidem relinquunt, ut hanc attingere metam valeant. Hoc desiderio moti multi se ad strenua & Heroica patranda vita suæ dispendio non metuerunt : Hi in bellorum acerrimis præliis pro patria, aris & focis, vel pro Rege suo terram cruentantes : Hi literarum studio ac vigilis marcescentes, chartisque impallescentes ; alii aliis innumeris viis, viam illam vietam, ac cornutis custoditam belluis, adire tentant.

Sed cum pauci sint quos æquus amet Jupiter, aut ardens evehat ad æthera virtus, cum paucis patescant naturæ sanctoria penetraliaque, paucioribusque blandiatur, adeò ut iis nova detegere permittat : Multi exsurgunt glorie ejus Candidati, qui dolo, cum virtute nequeant, ad coronas illas decerpandas pertingere, & cum scalis templum honoris conscendere monsiantur. Alii historias fingendo, ut Annias Viterbiensis Berosum falsum componendo, alii alia opera supponendo, ut antiquitus Sybillina oracula Hermas effinxit, quæ à misericordiis hominibus pro veris recepta, commentariis deinde illustrantur, ut contigit Rullando Inholstittero & aliis de falso dente aureo, pueri Silenus acerrime pugnantes. Aliaque occurrunt innumera falsò nobis imposta quæ Græculus esuriens vel Græcia mendax audet in historiis, ut cum admirando Juvenali loquamur, quorum no-

menclatur et tedium & relatu essent. Sic libri sub antiquissimorum Patriarcharum nomine utpote Adæ, Enochii, Salomonis; &c. circumferuntur, sic multi alii Apostolis Christi etiam attributi ut apud Allatum videre est, & ætate hâc nostrâ Inghiramus Hetruscorum fragmentis à se ipso sub terrâ reconditus & cinnatis, (ut olim aurum in Palamedis tentorio Ulysses) novus ille Laertiades reposuit, ut non uno tantum Palamedi, sed toto orbi falsa imponeret: sed acerrimi Leonis Allati judicio pro fama, meritum dedecus incurrit. Gloriam hanc etiam antiquissimi optarunt, sic septem Græciae urbes de Homeri origine disceptarunt, nempe Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamine, Chios, Argos, Athene, vel ut ait Gellius lib. 3. cap. II.

Εὐελπιδωτον πόλεις διὰ εἰρήνης οὐκέτι
Κύμη, Σαμέρια, Χίος, Κολοφών, Πύλος, Αἴγαος, Κέρκυρα.

Cum nullius tamen esset, verequé Thebanus Ægyptiusque esset ut ex Heliodoro patet. Sic inter Latinos Virgilii carmina ab alio qui sibi ejus gloriam comparabat, usurpabantur, ut hisce tritis patet carminibus..

Hos ego versiculos feci, tulit alter honores,
Sic vos non vobis vellera fertis oves, &c.

Sicque ferè omnium præclarorum inventorum disceptatores repertiuuntur, variisque inter se disputant quisque se pro vero Inventore præbendo, idque Virgilio olim, idem accidit seculo nostro de Conspiciliorum, Astro-scopiorum seu Telescopii admirandi invento. Galileus enim, à Portâ, Metius, Drebbel, & alii sibi illud tribuunt, cum tamen à nemine eorum repertum fuerit, ut infra luce clarius demonstrabitur.

CAP.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

0 1 2 3 4

C A P. I

An Antiqui Conspicilia habuerint.

Non abs re dubitarunt quam plurimi, an antiqui
Conspicilia habuerint, cum de iis nulla fiat
mentio apud melioris notæ Authores, cum
que Plinius qui nihil intentatum ferè reliquit, nullum
de iis sermonem fecerit, ne quidem de vulgaribus Se-
num Conspiciliis, Lunulis vocatis. Ego verò nil de iis
reperire potui apud ullum authorem, nisi dicere veli-
mus Democritum ea habuisse dum lacteam viam stel-
lularum dixit congeriem: nec audiendi sunt qui Plauti
duo carmina proferunt, ubi de Conspiciliis agitur: his
enim probè perpensis de turribus, è quibus longinqua
detegebantur à speculatoribus, intelligenda esse opti-
mè percepi. Sed si Democritus vel post illum Ptole-
mæus ut quibusdam placet, Conspicilia habuerint (de
hoc enim ultimo refert à Porta lib. 17. cap. 5. magiæ
suæ naturalis, quod per sexcenta millia adventantes
naves conspiciebat) credendum est inter arcana re-
mansisse, & nostro tantum tempore publici juris facta
fuisse.

A 3

C A P.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

C A P. II.

De Conspiciliis in genere.

Mira hominum sagacitas ad artes acquirendas profectò fuit, sed major, in hoc seculo, ut inventorum admirandorum copià comprobatur, sed nullum adeò audax inventum & suspiciendum ac conspiciliorum extitit, cum eorum ope quæ etiam in astrorum penetralibus continentur retegantur, adeò ut ea quæ natura invida nobis negaverat, homines ingeniosi, velo ejus caliginoso sublato, detegent, natura enim iis oculos peripheria tali effectos dederat ut ad certam sphæram tantum extendi possent: illi verò ratione, divini luminis scintillæ, instructi sibi oculos novos effingunt, quibus sphæra visionis in infinitum producitur, adeò ut nova astra innumera maculasque eorum & varias phases percipient, & manifestissimè in lunâ ob majorem sui proximitatem, maria scilicet, insulas, montes, saxa & cætera cernant, adeò ut de iis multi tabulas veluti geographicas concinnaverint, utpote Heyelius, Fontana, &c. At insurgent aliqui, dicentes, stupendam fuisse hominum arrogantiam, quod limites sibi à Deo præscriptos transilire, ejusque opera aliquo modo reformare ausi fuerint, quodquæ novi, Dei operum Momi, seculo hoc fuerint, qui oculos alios nostris admove

movere ausi sint, insolitaquē in astrorum intimis corporibus observare & in terrā animalculorum ferè atomorum interiora rimari. Hi apud aciores censores videntur Dei Optimi Max. opera defectus accusasse, & cō meliora facere voluisse, sed procul hæc atheorum opinio: nonne præstat dicere, Deum ob peccata primi nostri Parentis Adami nos hisce artibus orbari per multa secula voluisse, nunc verò speciali ac paternā clementiā nobis mentes obtenebratas ob peccatum aliquomodo aperire dignatum esse? Hæc profectò stupendæ hominis mentis, ejus divinæ originis, immortalitatisqué ideo suæ non mediocre sunt argumentum. Silcant igitur Athenæ antiquæ cum fabuloſo ſuo lynceo, ſileant fabulæ, quæ viros terræ penetralia oculis penetrantes extare aſſerupt, quibus theſauros & fon-tes, fodinaſqué percipient: extant hodie lyncei veri ac prætantiores, quorum viſum nilil effugere potest, utque Deus viros miſeros pro Apostolis accipere, ſic etiam ex populi fæce ad hoc arcanum patefaciendum viros ignobiles eligere voluit, ut ſuo dicetur loco.

C A P. III.

Encomium Conflicitorum.

Licet nobis ferrea vox eſſet, ora que centum, non ſatis laudati poſſet adeò præclarum inventum,
quid

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

0 1 2 3 4

quid enim admirabilius, quam beatas ferè attingere sedes Solem & Lunam ad nos evocare, languentem restituere visum sensibus, & remotissima objecta ad se revocare. Multas utilitates conspicilliorum hīc non recensēbo, cūm ad aliud reservatæ sint capitulo, audiāmus tantum quæ de arte, quā conficiuntur, magnus retulit Cartesius in libro suo de dioptricâ.

Totius vitæ nostræ regimēn à sensib⁹ pendet, quorum cum visus sit nobilissimus & latissimè patens non dubium est, quin utilissima sint inventa, quæ vim illius augere quicunt, & quidem difficile est ullum ex cogitate quam miranda illa specilla quæ brevitempo re, quo cognita sunt, jam in cœlo nova sydera & in terrâ nova alia corpora numerosiora iis quæ antea visa fuerant detexere, adeò ut promotâ luminis nostrī acie ultrà terminos quibus imaginatio majorum sistebatur, viam simul nobis aperuisse videantur ad majorem & magis absolutam naturæ cognitionem.

Hæc auctio scientiæ nostræ circa visum nos satis edocet multa adhuc latere arcana, & bacconem jure progressum suum scientiarum concinnasse.

C A P. IV.

De materiâ conspicilliorum, eorumq; confectione & politurâ.

Si experimenti gratiâ vis tantam materiam habere, quā facile multa expedire possis ad rem opticam,

ex

ex aqua purissima frigore congelata facies lentes & conspicilia varia facillimo negotio, quibus varios vi-debis effectus & quæ mente perscrutatus fueris ex-pdieris, si autem succedant juxta vota tua post leye hoc experimentum, alia ex crystallo Veneto vel montano nitidissimo ea confidere poteris, præstant tamen ex Veneto electo: quod ad polituram attinet, fiant patinæ ferreæ vel æneæ, stanneæque concavæ ac convexæ juxta circulorum optatorum sectiones tibi necessarias, & in centro earum actionis vel circiter erit focus vel distantia conspiciliorum.

Postea verò poliuntur hæc vitra salicino carbone, subtili arenâ, &c. & à quibusdam aceto, imò aquâ forti ex firturo.

Sed methodus vulgaris & solita est, ut æquâ manu circumagantur in patinis conspicilia, & cum aquâ vel oleo pulveribus primò crassiusculis elidantur, utpote à lapidibus arenosis tritis, arenâ subtili, cinere, tripoli, smiride, & tandem calce stanni, sed præcipuam pal-mam dant multi croco Martis vocato. Possunt & abs-que tanto labore vitra plana in patellis terreis ex terrâ tripoli confectis, igne graduato emolliri adeò, ut alte-rius patellæ ope, contrariæ figuræ interventu, figuram capiant concavam aut convexam, adeò ut sola deinde politura egeant, sicquè non solum conspicilia, sed &

B

specula

specula istoria concava aliaque ut & Cimelia multa
egregia confici possint.

Sed quoniam politissima etiam conspicilia multis
rimis & irregularitatibus scatent, ut omnibus facile pa-
tebit qui ea microscopii ope aspicient, quod non mi-
rum cum atomi pulverum quibus poliuntur angulosæ
sint, licet visum nostrum effugiant, quare jure existi-
mo, & spero quod Deo juvante ea melius in posterum
peragere poterimus; sicquæ multa nova detegere, &
quæ non forsan inutilia erunt, si quæ in mente habeo
exequi possint, nimirum ut sine pulvere ullo polian-
tur, adhucque melius si hisce Reytæ inventa, id est,
tria vel quatuor vitra in eodem tubo adjungantur, ea-
que parabolica vel ellyptica. Arcanum autem illud in nibi
gratiam curiosorum detegam.

Id peragi autem posse autumo absque ullo pulve-
re, sicque crystallum maculis rimisque destitutum ha-
bebimus, idquæ solâ frictione duorum vitrorum de-
bitæ figuræ, additâ tantum aquâ vel oleo, aliove liquo-
re. Sienim duarum phialarum colla capias, diaq; si-
mul frices, perforabuntur, adeò ut ex iis tibias confice-
re valeas: sic si habeas vitreas patinas unitas, concavas
vel convexas, & in iis conspicilia circumagastua, ligno orga-
ut decet cum cémento ex latere trito & resina confe-
cto admota, illud ad libitum cavum vel convexum fa-
cies.

cies. Ethoc pacto, si res exequi possit, non dubium est, quod objecta puriora cernentur. Quodque me adhuc ad hæc credenda impulit, est sigillatio Glauberi nova ad vasā chymicorum probè obturanda, dum vitri frustum rotundum in collo vasis sigillandi cum smiride circumagit, sic enim adeò expolitur ut ne acrioribus etiam spiritibus, aquæ regiæ vel essentiis ullum aditum præbeat.

C A P. V.

De Conspiciliorum varietate.

Mentis humanæ fœcunda sunt inventa, uno invento Conspicilio, multa alia invenerunt homines, & ad omnes ea figura accommodarunt: alii enim concava ex unâ parte, alii ex ambabus, ut lentes, alii convexa ex unâ parte, alii ex ambabus, alii ex unâ parte concava, ex aliâ verò convexa fecere. Alii ad specula omnium harum figurarum devenere, imò & ad parabolica, elliptica & hyperbolica quæ omnia antecellunt. conica cylindrica angulosa, &c. Ex quibus omnibus mirâ prodiere iuventa ad perspectivas curiosas conficiendas, de quibus Niceronem in perspectivâ suâ curiosâ consule, vel ad comburendum, fundenda metalla, & calcinanda multa chymicè, ut & ad lucem procul ferendam.

B 2

Sed

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Sed inter cætera inventa sunt Microscopia seu Engyoscopia, de quibus alibi fusè agemus, ut & Helioscopia & Telescopia cum duobus primis vitris, & tandem cum tribus, quatuor, &c. de quibus jam dicendum est.

C A P. VI.

*De Telescopio, ejusque confectione, ut & de Helioscopio,
aliisque tuborum speciebus, utpote Polemoscopio & Microscopio.*

TUbi conspiciliis instructi quatuor præcipue sunt, nempe Astroscopia seu Telescopia ad longinqua objecta capienda, Helioscopia ad Solem tantum, Polemoscopia ad bellum, & Microscopia ad res minutissimas, de quibus nunc sigillatim agendum est. Telescopia fiunt ut plurimum ex gemino vitro, convexo & concavo, concavum oculo adhibetur, & convexum rei visibili obvertitur: si tubum optas unius pedis, fiat vitro convexo utrinque, cuius diameter quatuor pedes habeat, ad quinque pedes vero oportet tubum convexum, cuius diameter sit daodecum pedum. Trium pedum cum dimidio facient octo pedum diametri convexum specillum retento concavo codem semper.

Nota interim, quod tubus Astroscopicus ex duabus convexis præstat reliquis. Planè convexa etiam convexo convexis in tubis longioribus præstant.

Ex

Ex Rosa verò Ursina Scheineri fiunt Telescopia ex duobus vitris, quorum alterum sit unā parte vel utrinque convexum, alterum concavum, vel utrinque, vel tantum concavo planum.

Hic obiter notandum est, quòd si vis vulgari Telescopio epistolam legere ex satis magna distantia, quam nullo modo eo legere potuisti, debes punctum ejus mutare, tubumque quantum potueris producere, donec verum punctum ad hanc distantiam inveneris, & sic optimè legi in libro quem alter in alia domo tenebat, licet tubo in punto solito remanente, nil percipissim, quia ab objecto non satis distabam. Helioscopia verò sunt, quæ ad Solem solummodo aspiciendum fabricantur, horum autem differentia à vulgari Telescopio est tantum quòd fiunt ex vitris coloratis, aliàs enim Sol optimè cerni nequit. Vitra autem cærulea, viridia vel flava, &c. spissa vel crassà etiam esse debent. Vel vitra planè colorata, vulgaris Telescopii vitro adjunge, & habebis Helioscopium optimum: hoc utimur invento, ne Sol, dum oculis nostris recipitur, radiis suis noxam illis inferat. Id etiam fieri potest hoc pacto, solo vulgari Telescopio absque vitris coloratis & sine ulla oculi admotione.

Claude luci aditus omnes in quodam cubiculo, uno reliquo foramine, eique admoto Telescopio, fac

B. 3

ut

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

ut radii solares per illud transeuntes Solis figuram cum maculis suis seu astris Borboniis egregie in chartam oppositam depingant. Lens autem cava chartam, convexa Solem respiciant. Sic maculas solares & faculas ex iis natas videbis, multas terrae æquales, alias variæ figuræ ac magnitudinis, quarum cursum & conjunctiones percipies. De his fusè scripscrunt Tardé, Scheiner, Hevelius, &c.

Præterea possunt vitro colorato, cum charta, acicula perforata, coniuncto eclypses & maculæ solares percipi, vel absque charta in manus vola cerni, si Helioscopio opponatur manus.

Polemoscopium, cuius Inventor est Hevelius, constat ex duobus speculis planis, & gemino vitro dioptrico, concavo nimirum & convexo, cuius figuram & descriptionem amplam apud illum videant curiosi.

Et tandem Microscopium vel muscarium aut palicarium Conspicilium, quo pulex in camelum, & musca in elephantum exsurgunt, fit ex duobus vitristubulo inclusis: vitrum oculo proximum est convexum, & ex minuto sphærulæ segmento factum, cuius diameter duorum pollicum esse debet: alterum est vitrum planum; potest & fieri ex duobus convexis & præstat. Accipe frustulum Veneti speculi crassi, & nitidissimum, & ferreco instrumento ad rotunditatem ero-

de

de illud, postea baculo cum cæmento conjunge, & in cavitate sphærica in æde factâ, circumage cum pulveribus requistis, & accedat, quantum fieri poterit, ad sphæram.

Fiant vel unicâ sphærulâ tubo inclusâ, cui opponuntur objecta, vel capsula subiecta vitrea, cui induntur minuta quævis, vel phiala admota ei & adnexa, ut liquores percipi queant. Vel instar tubi ductitia quæ remittuntur & producuntur ad libitum, & quibus subjiciuntur objecta, & in eis nunc plura vitra, utpote quatuor vel tria induntur, & sic objecta majora apparent: idemque fit in Telescopio Reytæ, invento novo valdè egregio.

De horum tuborum confectione multi egerunt ex professo, quos consuleat curiosus: sed præsertim Antonius de Dominis lib. de radiis visus & lucis: Maurolycus, Scheiner in Rosa Ursina, Sirturus, Kepler in dioptrica, Malapertius, Aquilonius, Porta, Vitellio, Cartesius, Hevelius, & alii plerique.

Præcipui eorum confectores seu artifices fuerunt Torriccellus, & Fontana, nunc verò Hevelius Polonus, Ferrerius Arvernas, Lutetia degens, ut & Choureus, guill. Menardus ibidem commorantes, & Stephanus Bressyeus, Gratianopolitanus. Inter quos Ferrerius Cartesio olim decem pollicum fecit conspicilium,

cilium, quo ex quatuor leucis pollicem æquare herbulae videbantur. Eminent prætereà in hac arte Joannes filius nostri Zachariæ Ioannidis Zelandi, & D. Chalamonius Aquensis Senator, & D. Eustatio Romanus.

Notandum tamen est, Reitam supra laudatum, binoculum etiam invenisse Telescopium, & arcanum, quo vulgaria Telescopia abditione trium aut quatuor vitrorum, meliora yaldè redundunt, ut & secretum ad polituram, quæ tamen invidiosè literis occultis scripsit: Ego verò, qui multa occulta enodavi, hæc etiam referare valui: En, Lector benevole, arcanum detectum.

*cqounauteuxoar mdeilcituas oebriiegcutnat maumlptl-
uumfqiuceant ruietreo tceorltlioucma icnopnufnūcstiomnis
fuuuenrto vtirtiraa occounluaxxiaa, oqbua erctuum.*

Id est, si unam literam capias, & aliam relinquas, & cum ad finem vocabuli proveneris, relictas repeatas, hæc sonant quæ sequuntur.

*Quatuor convexa dicta melius erigunt objecta, amplificant,
multumque vero rite colloca tertium confusionis in punctum,
vero sunt tria vitra convexa ocularia quartum objectivum.*

Et alibi ait, objecta tribus convexis eriguntur, & uno obtuitu centies plus spatii representatur, quam aliis. Ad binoculum duo convexa æqualia habenda sunt.

Hoc

Hoc binocolo sperat quod nos quater millibus vicibus Lunam &c. vicinius & melius quam antea vide-re poterimus.

Delectatus sum in detegendis arcanis authorum, & possem multa referre exempla ænigmatum quæ aperui, quædam posui in bibliotheca chimica mea, inque meis antiquitatibus castrensis, quæ hic non repeatam, sed addam adhuc ejusdem Reitæ aliud ænigma ad polituram, propositum sic se habet:

*Cphaatritnæalpeuulimsefnitnoo ianggelnuitoifnea turū-
iproulmi p:onleiato &c.*

Id est, chartæ pulmento patin. im levissimo agglutina inge-niosè, vitrum tripoli in eapolito, &c.

C A P. VII.

*De Usibus Telescopii & aliorum Conspiciliorum, &
de rebus per ea detectis.*

Conspicilia cum tubo, Telescopia dicta sunt ad res longinquas conspicendas, adeo ut naves in mari, hostium insidias, viros accedentes nos, & alia remotiora clare percipere valeamus, imò & in cœlo astra nova innumera, congeriem stellularum viæ latæ, novos Planetas circa Saturnum, Jovem atque Solem, Lunæque majora, Montes, Insulas, Saxa, Vallæ, &c.

C

Unico

Unico verò specillo juxta figuræ variæ, visus se-
num roboratur, objecta vel minuantur vel augmentur
mirum in modum, Solis radii uniuntur adeò ut com-
burant (hic autem notandum, id etiam vulgari phialà
aqua plenâ vel oppositâ confici posse, si eires combu-
stilis opponatur) res multiplicantur etiam numero,
animalcula visum effugientia adeò augmentur, ut etiam
oculi acarorum pulicum &c. eorumque partes distin-
guantur optimè, aliaque admiranda, ut in centuria
sequenti videre est, calci hujusce libelli apposita.

Nota quosdam esse qui existimant combustionem
hanc conspiciliotum augeri posse adeo ut in infinitum
etiam lente convexa urere possint, sive que credidit
Baptista Porta, sed à *Keplero* refellitur.

Ecce alia quæ eorum opere detecta fuerunt, quæque
debentur observationibus *Galilæi* à *Galilæo* ex *Victorii*
Siri Mercurio Gallico ad calcem tomij secundi lib. tertii.

Fu il primo che drizzasse il Telescopio verso il cielo, sco-
prendo le superficie lunare, non terfa, ma aspra, piena di pro-
minenze, e di cavità osservo un novo moto di trepidazione,
monstrandosi la luna à noi hora più da una parte, hora più da
un' altra. Trovò che Venere imitava gli aspetti della luna,
apparendo tonda tal volta, dimezzata, e falcata. Manifesto
la sensibilissima mutatione di grandezza ne' diametri apparen-
ti di Venere & di Marte, cosa di conseguenza molto rilevante,

e cotan-

ecotanto necessaria nello theoriche de' due grandi astronomi Copernico e Tichone.

Ha fatto vergognare il Sole scoprendoli quelle macchie, che pertanti secoli haveva nella sua luminosa caligine sepellite, e queste macchie vide non già fisse eterne come quelle della luna; ma generabili, e corruttibili, aggirandosi intorno il Sole. Rinvenne che intorno Giove giravano altri quattro pianetti non mai veduti dall' antichità, quali in honore della serenissima casa de' medici mecenate degli huomini letterati, e tanto sua benefattrice battezzo col nome di Stelle Medicée: dalle frequentissime Ecclissi delle predette stelline s' imaginò di ritrovare la longitudine della geografia molto meglio che con gli Ecclissi lunari, onde ne compose le tavole de loro moti, lasciando al p. d. Vincenzo Renieri mathematico pisano, il quale havendole ricorrette, e perfectionate, si trova su' procinti di darle alla stampa.

S'accorse, che la stella di Saturno era tricorporea, composta cioè, di tre corpi, uno sferico, e principale nel mezzo; e di due altri minori laterali, manifesto, che la via lattea e stelle nubilose altro non erano ch' una multitudine di stelline fisse tanto vicine fra di loro, et tanto minute, che la nuda vista non poteva distinguirlle separatamente, tutte queste osservazioni furono fatte del Galileo in pochi anni, non essendosi in tutto il corso di tanto tempo dopo la sua cecita scoperta altra novità, s' è tòn in Giove, che si mostra macchiaro da alcune fascie o

zone, che lo cirgono: Vedendosi oggi hidi, queste macchie molto benè con i telescopii lavorati d' al Terricelli in Firenze con si esquisita perfezione, che si vede in quei vetri consumato la sforze del Parte.

Idest, Primus fuit qui Telescopium suum ad cœlum direxit, detegendo lunarem superficiem non planam, sed asperam, eminentiis & cavitatibus refertam. Novum observavit trepidationis motum, cum se se Luna nobis ostendat nunc magis ex una parte, nunc magis ex alia. Invenit Venerem imitari Lunæ phases, nunc rotundam, nunc dimidiam, nunc falcata m se ostendentein. Sensibilem mutationem magnitudinis Veneris & Martis apparentium diametrorum manifestavit, res magni momenti ac utilitatis & per necessaria ad Copernici & Tychonis Brahei magnorum Astronomicorum theorias.

Soli pudorem incussum, detegendo maculas quas per tot secula in luminosa sua caligine sepeliverat, vidiq; maculas has non æternas instar lunarium, sed de novo generabiles & corruptibiles circa Solem se volventes. Invenit circa Jovem novos circumgyrati Planetas quatuor ab antiquis penitus ignoratos, quos Astra Medicea in honorem Medicææ familiæ Mecænatio sui literatorumque insignivit, & per frequentes stellularum harum eclypses excogitavit methodum longitudines

tudines geographicas præstantius quam cum lunari-
bus observare, & de iis earumque motibus tabulas
composuit, quas *Vincenzo Renieri Pisano* mathematico
dedit, qui iis correctis easjuriis publici facit.

Vidit & Saturni stellam tricorpoream tribus cor-
poribus compositam, uno sphærico in medio, & ad
latera duobus minoribus. Vidit & viam laetem stel-
lasque nebulofas stellarum fixarum congeries esse
qua ob nimiam viciniam distingui nequibant.

Hæc omnia paucis in annis à Galilæo observata
fuere, nihil enim potuit ab hinc post cæcitatem suam
detegi ab ullo, præter in Jove qui maculatus est: fasciis
seu zonis distinctis percipitur, neque maculæ optimè
Telescopiis à *Torricello Florentino* conflatis percipi-
untur, qui ca eximiè perficit.

Ego verò nunc audio multa nova detecta fuisse,
detegit enim noster conspiciliorum verus Inventor 7.
novas in Ursa majori stellas; figuram in frâ dabimus, &c:
alia in toto cœlo percipiuntur invento *Antonii Reyæ*
supra memorati, nempe additione 3. aut 4. vitrorum
in tubis, adeò ut stellæ quæ 1022. tantum ex antiquis
erant observatæ, sub Galilæo forsitan ad 2000. acre-
verint, & nunc in infinitum, retulit enim *Reyta D:*
Vattero Jesuitæ se 2400. in solo observasse Orione,
quæ si vera sint, quid non brevi detegetur?

C 3

Ait

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

Ait idem Reyta in oculo suo Enoch Solem in Oriente ovatæ figuræ esse, serratum & quasi æs ebulliens ac fusum tremulumque, & Orionis stellam esse tricorpoream.

Observatæ quidem fuerunt stellæ quædam novæ utan. 1572. in Cassiopæa an. 1601. in Cygno, & an. 1604. in Sagittario, sed non ope Telecopii & non perpetuæ, quia erant astra, quæ ad imum cœli sui seu orbis devenerant, quorum revolutio longa cum sit, hæc raro observari possunt.

C A P. VIII.

Inventum Telescopii sibi omnes nationes arrogasse.

Nulla fuit natio quæ sibi Telecopii inventum admirandum non arrogarit: Galli enim, Hispani, Angli, Itali, Batavi querem suam facere contendunt, ut patet ex Sirturo lib. de Telesc. cap. i. part. i. cum tamen apud nullum eorum repertum, sed verè in Selandia Belgica, ut probabitur loco suo.

Quidam rem cognitam fuisse antiquis existimant, sed inter areana custodita, at si alicui innotuerit, cognita Democrito fuit (magno illi Philosopho, cuius Philosophiam compono labore meo dignissimam) qui viam lacteam, stellarum congeriem primus dixit, aliaque rara quæ oculorum acie rimari arduum, immo impossibile.

impossibile erat, sed ejus inventum oblivio sepultum usque ad nostra tempora jacuit.

Alii *Bacconi* Anglo rem cognitam fuisse contendunt; Alii *Baptistæ Portæ*, qui quædam de hac re obscurè tamen dixisse videtur: nec desunt qui viro Sedanensi, *Crepū* vocato, artifici eximio, hanc concedant: sed à nullo publici juris facta cum non fuerint, jure de hoc dubitare possumus. Fuit quidam *Frater Paulus Italus*, vir acerrimi ingenii, qui conspicilii fabricam agnovit, sed ex relatu illud habuerat, & omnia ex Scalandia originem traxerunt, ut luce clarius demonstrabitur.

At major opinio pro *Drebello*, *Galilæo* & *Metio* fuit, quibus omnibus hoc inventum à multis tribuitur, si bique ipsimet arrogare non erubescunt, cum tamen optimè cunctis patescat, imò publicis testimoniis eos artificem Middelburgensem convenisse, vel id ab eo alio pacto mutuasse; maxima authorum graviorum pars Gallos, Italos, &c. hoc privant invento, & rem Batavis concedunt, sed adhuc hi non rem planè agnoverunt: accedunt quidem magis ad veritatem, quod circa hanc regionem rem inventam fuisse subolfecissent, sed maluerunt Mathematicis celeberrimis eam quam vili artifici tribuere.

Sic

Sic Cartesius in sua dioptrica inventorem Hollandum esse afferuit, & videtur Metium intelligere.

Nec defuerunt qui ex Hispania rem prodidisse ausi fuerunt afferere, sed hæc non minus obscura cum sint, ac de Viro Sedanensi, cumque à paucissimis probata sint, ea non amplius inquiremus.

C A P. XI.

Galilæum non invenisse Telescopia, sed Selandos.

INTER hanc inventorum conspiciliorum turbam primò insurgit Galilæus, qui sibi inventum tribuit, & pro vero Inventore huc usque inter multas nationes laudibus elatus fuit, seque ipsum propriis extulit encomiis, ut libello suo rogatorio ad Rempublicam Holland. oblato patet, unde Galilæi conspicilia vulgo vocata fuerunt. Non tamen si quæ ei debeatur gloria in inventi argumento ac perfectione, illa eum privandum esse censeo, procul à me semper fuit mala hæc voluntas, sed tamen cuique suum retribuere divinum cum sit, authori vero inventum restituere suum gloriandumque in animo altè repostum habui.

Galilæum autem id non invenisse, sed ab Hollandis habuisse, qui ob viciniam Selandiæ crediti fuerunt veri Inventores, patet ex gravissimo & probatissimo

Autho-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

Authore Italo *Vittorio Siri*, qui sic de Galilæo fatus est
in Mercurii sui historia tom. 2 d. 3. in fine.

Trovandosi in Venetia, ríseppe che in Olanda erano state ritrovate le lunete, col cui beneficio gli oggetti visibili si rendevano indistanti all'occhio, benché fossero in situ lontano; senza vedere la forma di questo instrumento, si mise à speculare nella struttura, e come potesse essere formato, e finalmente gli sortì di rivenire il Telescopio, vulgarmente chiamato il canocchiale di Galilæi, onde meritò testimonianze d'istimae d'aggradimento della munificenza del senato.

Id est, cum Venetiis esset, audivit conspicilia reperita fuisse in Hollandia, quorum beneficio objecta visibilia ab oculo remota licet revocabantur, formam ejus instrumenti, licet non vidisset speculatione sua ac ratiocinio, eam scrutatus est, adeò ut tandem Telescopium vel Tubum Galileum vocatum invenerit, quare Senatus munificentis meritò honoratus fuit.

Laudo equidem ejus ingenium, ejusque acumen, sed docto Viro & ad curiosa proclivi, minima porta aperta cum sufficiat ad aliquid detegendum, non dubium est, quin ille relatu figuræ vitrorum Telescopii nostri Selandici (pro quo Hollandiam posuerunt tanquam magis notam) acceperit, sic idem captum fuit à multis, famâ volante, ut ab à Porta, Fratre Paulo &c. sed semper inventi radix artifici Middel-

D

bur-

burgensi debetur, reliquis verò rerum ejus ope dete-
ctarum præcipua gloria, sed non tota, cum artifex
noster non penitus ignarus, multa etiam observasset,
quæ alii sibi etiam arrogarunt.

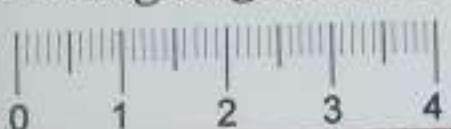
C A P. X.

*Metium Hollandum Telescopium non invenisse, neque
Cornelium Drebellium.*

Exclusis Gallis, Hispanis, Italîs, &c. Hollandi tan-
tum nobis expellendi supersunt, apud quos Cor-
nelius Drebel & Metius Hollandi, Alckmaërenses
de invento non invento ab iis contendunt, certissi-
mum enim habeo testimonium eos convenisse opifi-
cem nostrum Middelburgensem & ab eo rem totam
accepisse. Drebel enim & Metius auditâ historiâ
Viri Middelburgensis, qui Telescopium invenit, &
Domino Mauritio Principi, Archiducique Alberto
Telescoptia dederat, Alckmaëre urbe relictâ se Mid-
delburgum contulerunt, ut Virum nostrum conveni-
rent, & ab ore proprio rem ediscerent.

Malè ergo Cartesius Alckmaërensem Metium Te-
lescopii Inventorem facit in sua Dioptrica, sed rem
sic vulgò creditam retulit, ut ferri audiverat.

CAP. X.

C A P. XI.

Telescopium Middelburgensi Artifici deberi.

Patet ergo Hollandos etiam Telescopium non reperisse, *Metio Drebelloque*, reliquisque expellendis ab hac victoria expulsis gloria tota Middelburgensi Civitatem remanet, de qua re confirmativum audiamus *Hieroymi Sirturi* testimonium lib. de Telesc. p. 1. c. 1. qui rem satis recte enodavit, licet quædam alio modo quam revera sunt, contorserit, relatione non satis exquisitè auditâ.

Prodiit anno 1609. seu genius seu alter, *Vir adhuc ignotus Hollandi specie*, qui Middelburgi in Selandia convenit Joannem Lippesheim: is *Vir est solo aspectu insigne aliquid præ se ferens*, & perspiciliorum artifex nemo alter est in eaturbe: & iussit perspicilia plura tam cava, quam convexa, confici: condicto die, redit absolutum opus cupiens, atque ut statim habuit præ manibus, bina suscipiens, cava scilicet & convexum, unum & alterum oculo admovebat, & sensim dimovebat, sive ut punctum concursus, sive ut artificis opus probaret: postea soluto artifice abiit: artifex ingenii minimè expers & novitatis curiosus cœpit idem facere ac imitari, nec tardè natura suggescit tubo hæc perspicilia condenda: ubi unum absolvit, ad volavit in aulam Principis Mauriti & hoc inventum obtulit. Princeps habuerit prius nec ne, suspicandum erat

D 2

rem

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

rem militiae utilem & per necessarium inter arcana custodiri: Verum ut casu senserit vulgatam, dissimulaverit industriam, & benevolentiam artificis gratificans, inde tantæ rei novitas per totum effunditur orbem, & plura alia conficiuntur spicilla, sed nullum ei contigit melius aut aptius priori (ego vidi & tractavi) adeò ut dicas non artes solum, sed ipsam natum omnia conferre ut magnis Principibus inserviant. Erebatur etiam nil praeterea esse hoc ad inventum, quam duo specilla tubo apposita, & cum Porta in sua Magia de hac re, licet obscurè, verba fecisset, & oretenus etiam cum multis, me præsente, videbatur pluribus inesse hanc conceptionem, adeò ut re auditâ, quilibet ingeniosus cæperit sine exemplo pertenare opus. Alii lucri cupiditate, Belgæ, Galli, Itali quoque procurrebant, nemo erat, qui Authorem se non faceret. Mediolanum mense Majo, ad volavit Gallus, qui ejusmodi Telescopium obtulit Comiti de Fuentes, is se socium Hollandi Authoris ajebat, Comes, cum dedisset Argentario, ut tubo argenteo includeret, incidit in manus meas, tractavi, examinavi, & similia confeci, etc.

Hæc citatione patet, omnes nationes sibi hoc inventum tribuisse, patet etiam Civem nostrum Middleburgensem primùm fecisse Telescopium, nam quæ de ignoto genio refert, sunt vulgi somnia, & nuntia è longinquò contorsa. Nomen etiam Artificis aliquomodo immutat, sed parum ut infra dicetur. Rem autem

autem à nullo peregrino accepit, sed ipse, curiositatis ergo, multa conspicilia probans, vel quia opticam amabat, aliquid detegere cupiens, istud fœlicissime invenit, sed ob suæ tenuitatem fortunæ, rem ignoto tribuere maluit, vel Principum iussu secretum tenuit, ut soli eo uterentur adversus hostes, & in patriæ gratiam proprio damno, & gloriæ suæ privatione reticuit.

Historia etiam genii seu peregrini vera etiam est, sed non de isto, at de alio ejusdem Urbis spicillorum artifici, ut infrà dicetur, & sic Artifex noster à genio secretum non habuit, nec solus erat spicillorum artifex suæ Urbis, ut Sirturus dixit. Peregrinus enim ille Genius vocatus, se Middelburgum contulerat, sub olfacto invento nostri veri Inventoris, & cum se ad alium, loco ejus, fortè contulisset, alter ab eo rem ingeniosè etiam accepit, quod forsan aliquid jam prius confusè de vicini sui fama audivisset.

C A P. XII.

De Inventoris vero Nomine.

Zacharias Joannides, Inventor est verus Telecopii; eratque autem Conspicillorum Artifex peritissimus, Middelburgensis Zealandus, qui anno

D 3

1590.

1590. admotis (non fato quodam) oculo duobus conspiciliis, nempe lentem cavam & convexam, Tuboque immisis felicissimè (ut vult Cartesius) invenit Telescopium. Sed rerum abstrusarum & reconditarum in Optica, quam callebat, desiderio flagrans, ad hæc tentanda motus fuit : quare malè conqueritur Cartesius, hoc inventum adeò utile & mirandum, scientiarum nostrarum opprobrio, vagis experimentis, & casui fortuito deberi. Telescopium ergo Artifex nostet rimando ex professo indagavit, & tubos 16. pollicum primò fecit, optimum tamen, quem Principibus Mauritio, & Archiduci Alberto, ut testimoniis infra probabimus, obtulit, pro quibus pecunias accepit, rogatus ne rem amplius propalarct, ut ipse o uti interim ad bellica possent, quibus ille in patriæ gratiam obtemperavit, & sic diù delituit in obscuro Inventor noster.

Invenit præterea Microscopium ut testimoniis patebit sequentibus.

Novus noster Dedalus Dioptricæ non ignarus & ratiocinio eximio pollens, statim ad astra detegenda, aliaque nova se accinxit, septem in Ursain signes novas stellas detegit, ut infrà videre est, &c. Dedalus, inquam, hic novus, absque alis cœlum petens, plus uno tubo oculoque, quam Argus vel Lynceus vidit, nec

nec astra recondita oculum ejus effugerunt. In Luna etiam maculas primas observavit, & deinde Galilæus ejus exemplo eadem etiam observavit exactius. De eo optimo jure, quæ de Magno Hevelio dicta fuere, dici possunt :

Scilicet audaci speculo scrutatus Olympum,

*Et per vagatus Astra suprema gradu,
Haec tenus in visos oculis nunc subjicit Orbes,
Inque Luna vastos Regionum cernere tractus
Facit.*

Sed de hisce fusè egimus Libro nostro de Terrestrium Globorum pluralitate, in quo Lunam & reliqua Astra Mundos esse, Terram vero Stellam probavimus.

Eum profectò laudibus omnes Musarum Alumni extollere, & Urbem tanti Inventoris alumnam celebrare debent. Hunc ergo ut spero

— — — neque ventura filebunt

Lustra, nec obscurorapiet sub nube Vetustas.

Eumque inter Beatos illos reponent Authores, quos æquus Jupiter amavit, & inter gloriosos illos novarum in cœlo Observationum Observatores tanquam fulgentissimum Astrum reponent, cum primum gradum aliis, ac iter proposuerit certissimum, januasque aperuerit.

Felices

Fælices animæ quibus isthæc scandere primùm,

Inque domos superas scandere cur'a fuit.

Nec gloriâ suâ privandus est Iohannes, ejus Filius, qui sedulò Arti huic perficiendæ cum Patre incubuit: Nec etiam Hans la preii, Lippestein à Sirturo vocatus, ejusdem Urbis Middelburgensis cum reliquis Civis, qui idem Inventum casu accepit, & ferè sponte post minimam cognitionem perfecit, ut infrà dicetur.

C A P. XIII.

*De iis, quæ Joannes Zacharie, Joannidis Filius, In-
vento paterno in Cælo detexit.*

Cum audiverim quædam à Filio Inventoris, non contemnenda, in cœlo detecta fuisse, in laudem Ejus, Patriæque suæ, ea publica facere volui, quare accipe Lector, quæ ipse Epistolis suis communicarit, licet adhuc ea mihi comprobare non licuerit. Observavit autem globulum lucidum quasi Lunam alteram in Luna, cuius radiis instar melopeonis dividitur; ut & septem Stellas novas in Ursa majori, quas nomine septem Unitarum Belgii Provinciarum, sub Sagittarum fasciculi specie, insignandas esse existimavi, aliorum exemplo, qui Borboniorum, Medicorum, & Urbanoctaviorum nomen Astris à se detectis

tectis donaverant, ut, astris circum-solaribus & circum-jovialibus, à Galilæo & Reyta.]

C A P. XIV.

Testimonia egregia, pro Inventoribus supradictis, quibus ea, quæ a nobis dicta fuerunt, comprobantur.

JAM tempus adest testimonia exhibendi, quibus optimè convincitur Middelburgensi Civi Telescopii & Microscopii Inventum deberi: En illa igitur ex Autographis.

NOS Consules, Scabini & Consiliarii Civitatis Middelburgi in Selandia, jussimus audiri & examinari Joannein Zacharidem Confectorem Conspiciliorum in Civitate nostra, ætatis qui esset Annorum quinquaginta duorum; Et etiam Saram Gœdardam, quæ inhabitat Ædes, quarum signum est Crux aurea, in Porta interiori hujus Civitatis: de cognitione certa quæ apud illos simul & singulos eorum esset, quisnam videlicet homo in hac dicta Civitate prima Conspicilia longa, sive Telescopia conficerit. Illi ad Interrogata responderunt & declararunt hæc quæ sequuntur.

E

Et

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

0 1 2 3 4

Et primò prædictus Joannes Zacharides affirmavit illa Telescopia primùm esse inventa & confecta à Patre suo, cui nomen erat Zacharias Joannides, idque contigisse (ut sæpè inaudiverat) in hac Civitate Anno Christi 1590. Quod tamen longissimum Telescopium illo tempore confectum non excessit quindecim aut sedecim pollicum longitudinem. Affirmavit tunc duo talia Telescopia oblata fuisse, unum videlicet Illustrissimo Principi Mauritio, alterum verò Archiduci Alberto, & tantæ similis longitudinis Telescopia in usu fuisse usque in Annum 1618. Tunc eum demùm (ut affirmabat hic Testis) ipse & Pater ejus, nempe prædictus Joannes Zacharias Joannides inventerunt fabricam & compositionem longiorum Telescopiorum, quibus etiam nunc utuntur nocte ad inspiciendas Stellas & Lunam. Insuper affirmavit quemdam nomine Metium, Anno 1620. advenisse Middelburgum, & comparasse tale Telescopium: cuius confectionis modum conatus est imitari quantum potuit. Idem & tentasse Cornelium Drebellium. Insuper dixit hic Testis, cum hæc sunt inventa Patrem suum inhabitasse Ædiculas quæ sunt in cœmiterio templi novi, ubi nunc subastaatio rerum publicè fit.

Post

Post hunc audita est & deposita Sara Gœdarda, & affirmavit jam esse ferè 42. aut 44. annos circiter (nam de certo præfixo tempore non poterat dicere) cum Conspicilia longa in hac civitate primùm à Fratre ejus Zacharia Joannide jam mortuo confecta sint, qui habitavit ædes propè Monetam, junctas Templo Novo. Scientiæ suæ rationem dixit, quod illa vidisset innumeris vicibus Fratrem confidentem talia Telescopia.

In fidem dictorum Nos Consules & Scabini prædicti hæc Sigillo minori nostræ Civitatis jussimus firmari, & per unum ex numero Secretariorum nostrorum subscribi, tertio Die mensis Martii, Anno 1655.

Locus Sigilli.

Subsignatum

SIMON van BEAUMONT.

Nos Consules, Scabini & Consiliarii Civitatis Middelburgi in Selandia, jussimus audiri & examinari Viros, quorum nomina sequuntur, videlicet primò Jacobum Wilhelmi custodem ædium Ærarii mercatorii, ætatis ferè annorum 70. Pariter Adwendum Kien, nostræ civitatis Nuntium Antwerp.

E 2

fr

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

sem, annorum 67. Denique Abrahamum Junium in hac civitate Fabrum Ferrarium, ætatis 77. annorum. Interrogati cum essent super cognitione & scientia eorum, sive junctim, sive separatum de Authore sive Inventore, qui primus in hac civitate fabricavit sive composuit Conspicilia longa, sive Telescopia. Et rogati de re illa declararunt & attestati sunt eo modo ut sequitur.

Primus ille, nempe Jacobus Wilhelmi, ait Virum illum nominatum fuisse Joannem Lapreyum, & habitaſſe in vico hujus civitatis dicto Caponario, in ædi- bus ipſis quas in præſenti inhabitat Sartor pannarius, aut vicinas cīs dē quo dubitat. Dixit illum ipſi notum fuisse dum conspicilia faceret, & etiam postea cum tubos longos sive Telescopia fabricaret, & hoc fa-ctum esse jam ante elapsos ferè 50. annos. Ait dictum Lapreyum mortuum esse, ut putat, jam 20. annis præteritis, sed benē ipſi constare Lapreyum illum in hac ipsa civitate obiisse: rationem depositionis addi-dit, quod hic Testis ipſi vicinus propior fuerit, ex di-ſtantia ſolummodò quatuor aut quinque domuum, & benē notum ipſi effe: Insuper dictum Joannem La-preyum cum primum Teleſcopium ab ipſo conſtru-ctum obtuliffet Mauritio Principi, ab Excellentia illi-us dono donatum fuisse, ſicut tum temporis inaudivit.

Ed-

Edwoldus verò Kien depositus & declaravit nomen Hominis istius qui Telescopia solebat facere, esse Joannem Lapreyum Vesalius, & habitasse in hac civitate in vico Caponario, contra Templum novum ædibus junctis, quibus insigne erat Telescopium, juxta domum cuius signum est Serpens, quarum ædium proprietarius fuit Lapreyus. Affirmavit etiam hic anno 1610. incepisse Lapreyum confidere dicta Telescopia, mortuum verò esse Mense Octobri 1619. & ibidem sepultum esse. Rationem addidit hic testis scientiæ suæ, quod Lapreyi istius Filiam, in uxorem habuerit, & quod dictus Lapreyus Dominis Ordinibus & Mauritio Principi ex Telescopiis suis aliqua obtulit sub Donativo & Privilegio in triennium ipsi concessa.

Denique Abrahamus Junius etiam attestatus fuit, & declaravit primum hominem qui in hac civitate tubos longos confecit, nominatum fuisse Hans, id est, Joannem, non observato cognomine ipsius, sed vulgo dictum Joannem Conspicillificem; eumq; inhabitasse vicum Caponarium hujus civitatis, quanquam ignoret quibus præcisè in ædibus; & jam elapsis, ut rebeat, circiter 45. aut 46. annis Joannem illum prima conspicilia illa longa fabricasse, ipsumque innotuisse huic testi multis annis antè, cum nondum

E 3

Con-

Conspicilifex esset, sed opera erat Fabri murarii.
Rationes scientiarum suarum dedit, quod hic testis in viciniam ipsius Ioannis in vico de Wall dicto, iisdem in aedibus quibus nunc inhabitavit per annos fere 50. & Exequias istius Ioannis comitatus est. Ait etiam vere se nosse & saepè inaudivisse prædictum Ioannem fecisse tubos longos & Telescopia in usum Illustrissimo Principi Mauritio!

Nos Consules & Scabini suprà dicti in fidem hoc Instrumentum fecimus muniri Sigillo minori civitatis nostrae, & signari ab uno Secretariorum nostrorum tertio die Mensis Martii Anno 1655.

Locus Sigilli.

Signatum

SIMON van BEAUMONT

GUILLEMUS BORELIUS

Belgii Uniti Legatus,

PETRO BORELLO *Medico Regio*

S. P.

PETIS à me, ut quæ comperta habeam de Telescopi syderei inventione, tibi per epistolam, id est, breviter, declarèm. Accipe igitur quæ dicam. Mid delbur.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

delburgum Selandorum Metropolis mihi Patria est: juxta ædes ubi natus sum in Foro Olitorio, Templum novum est cuius parentibus nectuntur ædiculæ quædam satis humiles: harum unam propè Portam Monetariam Occidentalem inhabitabat Anno 1591. (cum natus sum) quidam conspiciliorum confector nomine Hans, Uxor ejus Maria, qui Filium habuit præter Filias duas, Zachariæ nomine, quem novi familiarissimè, quia puer mihi vicino vicinus ab ineunte tenerrimâ ætate colludens semper adfuit, egoque puer in Officina ipsi saepiusculè adfui. Hic Hans, id est, Iohannes, cum Filio suo Zacharia, ut saepè audivi, Microscopia primi invenere, quæ Principi Mauritio Gubernatori & summo Duci Exercitus Belgicæ fœderatæ obtulerunt, & honorario aliquo donati sunt. Simile Microscopium postea ab ipsis oblatum suit Alberto Archiduci Austrico, Belgicæ Regiæ Supremo Gubernatori. Cum in Anglia Anno 1619. Legatus essem, Cornelius Drebelius Alckmarianus Hollandus, Vir multorum Secretorum Naturæ conscius, ibique Regi Iacobo in Mathematicis inserviens, & mihi familiaris, ostendit illud ipsum instrumentum mihi, quod Archidux ipsi Drebelio dono dederat, videlicet Microscopium Zachariæ istius, nec erat (ut nunc talia monstrantur)

curto

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

curto tubo, sed ferè ad sesquipedem longo, cui tubus ipse erat ex ære inaurato, latitudinis duorum digitorum in diametro, insidens tribus delphinis ex ære, idem subnixis, in basis disco ex ligno Ebeno, qui discus continebat impositas quisquilias, aut minuta quæque, quas desuper inspectabamus forma ampliata ad miraculum ferè maxima. Ast longè post, nempe anno 1610. inquirendo paulatim etiam ab illis inventa sunt Middelburgi Telescopia longa syderea, de quibus tibi res est, & unde Lunam & reliquos Planetas, stellas & sydera inspectamus, quorum specimen unum Principi Mauritio etiam obtulit, qui illud inter secreta custodivit, usui futurum fortè, in Expediti- nibus Belgicis. Ut tamen rumor tam mirandi novi inventi increbuit, & jam in Hollandia & alibi de au- thore loquerentur homines curiosi, Vir quidam ha- ctenus ignotus, ex Hollandia Middelburgum venit apud authorem, inquisitus super secreto isto, qui cum quæreret conspicilliorum Confectorem in dicta ciuitate degentem, in ædibus parvis innixis templo novo, casu incidit in Joannem Lapreyum etiam Conspicillificem in vico Caponario etiam ædicularis tem- plo novo innitentes inhabitantem; credens esse so- apud verum Inventorem, qui exigua tantum distan- tiā ab illo Lapreyo, in altero lateret templi dicti & angu

angulo satis obscuro morabatur. Et cum Lapreyo sermones de secreto Telescopii habuit. Qui homo ingeniosus & observator anxius omnium quæ vir ille aperuit, etiam quæstiones & lunularum sive lenticularum comparationes jam longas, jam proximas, post dictum Zachariam Joannidem, egregiâ industriâ ac curâ eadem Telescopia longa invenit, & confecit ad placitum istius viri peregrini. Quare meritò hic Ioannes Lapreius, etiam pro Inventore secundo audi-ri potest, cum ingenii sui acumine rem non monstrata detexit ex eventu quod dixi, fecitque illa Telescopia sua publici juris, & primus divulgavit.

Res & error tamen brevi sese manifestavit, nam Adrianus Metius Alcmarianus Mathematics Professor, & post eum Cornelius Drebellius supra nominatus, re cognita Anno 1620. Middelburgum venerunt, & non Ioannem Lapreyum, sed Zachariam Ioannidem adierunt, à quo singuli Telescopia pretio compararunt, & multis observationibus & curis, sicut & Galilæus à Galilæis Florentinus Italus, & alii multi doctissimi viri rem inventam magnopere illustrarunt, inventi primi tamen honore apud illos duos Middelburgenses in solidum manente. Quibus ego seu primis Middelburgensibus, seu adornatoribus, per hanc meam Epistolam nihil quicquam detractum iri volo. Vale Vir Doctissime, & iis quæ

F

cx-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

experientia & mēmoria satis certa mihi dictavit, ut
res si lobet. Dabantur Lutetiis nona die mensis Ju-
lli Anno 1655.

*Johannes filius Zachariæ Joannidis primi Inventoris Te-
lescopii Maastrichtensis sub tabula phaseos Lunæ, quam Telescopio suo
sapè vidit, notat hac que sequuntur.*

Ego diversis temporibus Lunam inspexi Seleno-
scopio meo, cum plena esset, adeoque inveni
semper in infima parte disci Lunaris parvum quem-
dam globulum, sive sphærulam vergentem ferè ad
fundum sive infimam partem Lunæ, non in medio
disci, sed paululum declinantem versus latus dex-
trum Lunæ, sicuti patet ex schemate quod exhibeo.
Sphærula illa ipsa etiam plena erat maculis sparsis
hinc inde lucidis, & immixta luminibus sicuti ipsum
corpus aut discus totus Lunæ. Sed in medio sphærulæ istius aut globuli aperiebat sese parvum & ex-
iguum puncum ceu centrum præter modum & ex-
tensè lucidum : Ex quo sphærulæ puncto oriuntur
& procedunt sex lineaæ lucidae tamquam crenæ aut
fulci, sicuti in peponis viridis cortice visuntur, quæ
ex inferiori parte, videlicet ex sphærula illa sursum
& deorsum tendunt tanquam radii lumine eximio
inter maculas insignes, quas lineas vix videas aut de-
prehendas nisi cœlum admodum sit tersum & sudum
valde. Dicere hic & annotare maculas in universo
disco lunari meum non est, cum iis vacare dignè non
potui, neque maculæ illæ eadem formâ eadem sem-
per maneant, nam operam meam solū dedi ut Te-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

lēscopia adornarem, quæ dilucidè & clarè corpora cœlestia augmentando figuræ eorum exhiberent speculantibus. Diversi Astronomi qui à me Telescopia confecta habuerunt, atque iis commodè usi sunt, referunt nunquam tales lineas sive sulcos, ut dixi, antehac in Lunæ disco tam perfectè deprehendisse.

Luna ex Telescopiis meis meis non sese monstrat planam sicut aliæ in cœlo suo appetet, sed videtur ex cœlo suo descendere & sistere, & globosam ante Telescopium meum, adeò ut rotunditas & gibbus ejus quam manifestissimè deprehendatur.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

Super quæstione ipsi Joanni Zacharide propositâ, num Telescopia ab ipso confecta, stellas in firmamento quæ oculo nudo alias cernuntur, majores vero ostentant vias per Telescopium: Respondet ut sequitur.

Canis major & oculus Tauri & aliæ multæ stellæ fixæ, majori formâ sese ostendunt quamquam visæ oculo nudo, sed scintillant valde ut faces, adeò ut nihil aliud de iis dicendum ipsi restaret. Observavi, inquit, sæpè Iovem Planetam qui sese monstrat rotundum, & sphæram subobscurè: Apud illum nonnunquam deprehendi duas sublimes aut in sublimi sitas stellulas, nonnunquam etiam & tres. At plurimum quatuor, & quantum observare potui, motu circulari indesinenter Iovem circumcunt, id quod Astronomis relinquo.

In Arcturo nudo oculo nullæ stellæ præter notas septem visuntur, aut hactenus aliæ deprehensæ sunt, sed cum Telescopio meo multas alias innumerabiles vidi, interque eas, infiniti numeri cum sint, septem

infis-

insigniores majores (pro infinita distantia) stellas
vidi, quarum primæ quatuor rectâ lineâ tendunt in-
ter stellam arcturi dictam Arabibus *Mizar*, & pri-
mam earum quatuor, quæ iisdem dicitur *Benethas*:
secundæ tres reliquæ rectâ lineâ tendunt inter secun-
dam & quartam *Benethas*, sicut in figura præceden-
ti delineatur.

Eadem figura, in Ursa majori collocat cum septem
stellis novis, *Uniti Belgii nomine insignitis*.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

0 1 2 3 4

Kodak
Gray Scale

CAPUT XV.

Derebus per Telescopii usum detectis & porro detegendis.

TElecopii siderei inventio prorsus admiranda, res nobis monstrat nunquam visas: & quæ latuere haec tenus, magnalia Dei patefecit: ad gloriam & honorem Creatoris: Cumque visus sui natura latè detexit omnia & miratus fuit stupenda naturæ opera, nunc perfectior factus intuetur ea, quæ oculis humanis etiam arctissimis non percepta fuerunt haec tenus: saltem quod novimus.

In principio rerum voluit quidem omnia creata quanto proximiōra suæ origini fuisse & perfectiora, corpore & animo tunc plus valuisse & viguisse dōtibus spectatissimis: quæ tunc trađu temporis & mundi senio, ut ajunt, flaccescunt. Constat sanè majora fuisse corpora primorum parentum: Gigantis staturæ eminentissimæ perhibentur fuisse, quorum sceleta usque quaque inventa & pluribus fide dignis authoribus visa rei fidem videntur astruere: longævitatem denique illis fuisse hominibus

nibus novis mundi incolis & sacra & profana gentium historia dicitur. Animos procul dubio etiam plus valuisse dicas, eorum qui rudia primordia temporum naturalibus & salutaribus præceptis fundarunt & excoluerunt. Certè cum mundus post primam originem jam deterior (si lubet) factus esset decussu duorum annorum millium : Deus alloquitur (ut sacra pagina refert) Abramum Patriarcham, quo cum fœdus & cum posteritate ejus iceret promitteretque benedictionem suam in multiplicatione seminis Abrahami, ut immensam & innumeram progeniem ostenderet, exempla sumpsit ex numero arenarum maris & stellarum cœli. Primum exemplum arenæ certè maximè appositum fuit, rei confirmandæ : ast secundum, nisi Abrahami tempore homines lyncei fuerint & acerrimo visu majoris saltem quam hodierni mortales sunt, nihil ad rem pertinuisset. Notum enim est antiquissimorum tempore Philosophorum omnes cœli stellas tam fixas quam Planetas facile numeratas fuisse, exiguoque numero contentas, imaginibus cœlestibus inclusas, & cum cæteris reliquis extra signa omnes simul non excessisse numerum 1022. aut circiter; præter sphorades & albedines in cœlo, quæ pro stellis non dignoscitur, nec defe-

ctu

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

Quo visorii organi numerabantur inter stellarum
greges. Atqui quid ille numerus ad rem innume-
rabilem designandam & adeò disparem arenis ma-
ris? Oportuit igitur homines luminibus plus va-
luisse: adeoque Abrahamum Patriarcham ipsum:
aut si nostro more cæcūtient, necesse est spe-
ciali Dei beneficio & illuminatione extraordina-
riâ, Abrahamo datum fuisse pro tempore, totum
illum cœlorum chorū in veritate innumerabi-
lem oculis tunc agnoscere & contemplari: quem
Tibi siderei adjumento nunc maximè dignosci-
mus & miramur: & porro amplius ad Dei ipsi-
us gloriam omni studio detegere debemus. Ego
inter sacerduli hujus decora & beneficia maxima,
hoc æstimo præcipuum, quod nos illâ in parte
coæquat primis illis mortalibus, ut cujus ope vide-
mus ea quæ per tria, & amplius fortè, millia annorum
ante nos nulli viderunt, eaq; nobis propalam mon-
strantur & in aperto jacent; nova oculorum nostro-
rum ope & facultate adjutis & illustratis. Nam usu
inter sensus externos visus longè est præcipuus: be-
neficium in eum collatum profectò est excellen-
tissimum & nullis laudibus redimendum neque com-
pensandum. Detegimus per hoc ipsum Telescopium
creas.

creaturas tam immensas, in altissimis collocatas, nullo miraculo comparandas: cœlum ipsum præter solitum ornatissimum, & quæ non amplius & ulterius! si naturali lumine & ingenio, quod Deus indidit homini, dignè utamur, fruamur. Neque enim satis fuit Deo Optimo Maximo res creasse, sed voluit homines eas noscere: eaque fecit populo Israëlis, jussit expressè, Patres memorarentur eorum filiis, ut inde gloriam suam quæreret apud posteros. Scientia denique hæc & ars fabricandi & utendi invento, multum pertinet & deinceps pertinebit ad perfectiōnem veram scientiarum & artium; in quibus quantum proh haeterus secuti sumus. Quantis odiis Professores scientiarum & artium inter se divelluntur & detinentur, disputationibus, rixis, contumeliis, injuriis immoriuntur; dum uterque nonnunquam errat, & à veri scopo turpiter declinat, & alios tantis salebris ferendo impares tanquam à scientiarum sacrario & æternæ damnant ignorantiae. Nam si omnes scientias, omnes artes, præter solam Mathesin, consideres, quantum est quod nescimus? imò quidnam est quod certò nos scire confidimus? Et sicuti omnium Critereorum certissimus est sensus, ita inter sensus primum critereon & certissimum verè est vi-sus: qui minus fallax nos errare non permittit, ut cœ-

G

tera

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

tera quæ extra sensus criteria sunt , Anticipatio & Passio. Nam prima illa nos deducunt ad veritatem existentia, altera tantum ad judicii veritatem cui falsitas potest adesse: sensus autem non fallitur. Qui honores, quæ ornamenta accedent tunc, non dubia, sed vera & certa profitentibus? quæ laudes, quæ encomia? Certè æternis honoribus digni sunt, qui rei tam divinæ & veritati propagandæ utili invento primi incubuerunt, & porrò deinceps incumbent. Nolumus cuiquam quid detrahere (absit à nobis) qui in fundamento ab Inventoribus nostris Middelburgensibus feliciter posito, æterna tropheæ nominibus suis statuerunt. Galilæus de Galilæis, Kepplerus, Gassendus, Hevelius, plurimi ubique & alii multi per totum orbem leguntur, qui Telescopio usi demersam veritatem rerum, erutam è tenebris, potenter excoluerunt, adornarunt & magis atque magis (sicuti alii omnes docti rogati sunt quam enixissime) excolet & adornabunt. Oculis eorum tamen gratiam illam fecerunt primi Inventores; qui illos in latissimam aream immortalitatis introduxerunt & spatia augusta aperuerunt feliciter.

Quid non erravimus hactenus in plurimis? dispulsemus nebulas, & lucem veritatis stabilitam & porro optimam, stabilendam, fartam tectam conservemus & tueamur.

mur. Apage, inutiles rixæ, disputationes virulentæ, odia internecina, laniena bonæ famæ & honoris, Doctorum omnium velitationes super re leviuscula & sæpe nullius usus: ad templum scientiarum & artium advolabunt indefessi omnes, qui non desperantes ad Divum hoc penetrale bonæ menti litare satagent, ut per virtutes & honores, disruptis carceribus, tandem immortalitati inscribantur. Quantæ inde utilitates generi humano provenient, non satis est dicere. Paucis & certis literis unaquæque scientia & artium institutio continetur. Prætiosissimæ rei, id est, temporis, quantum compendium fiet, quod nunc studiis inutilibus penè totum occupatur, & circa tricas & spinas dubiorum plurinorum? Ad commessum veræ cognitionis maturè properemus, & diagnos fructus decerpamus, & viriles annos Reipublicæ, aut Ecclesiæ, aut literariæ rei impendamus cum fructu maximo: nullis circumducti erroribus aut bivis, qui se se hodie ubiq; nimiè ostentant. Nec deerit animo benè instructo materies contemplandi opera Dei infiniti infinita: in quibus vitæ perfectio unicè solvi potest. Non quod cognitio veri systematis mundi hæc omnia præstare possit; sed quod eâ ignorantia & incertitudine, quâ nunc miserè tenemur, fugatâ magis liberi erimus & extra præoccupatio-

G 2

nes

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

nes circa res quas scire cupimus nec valemus; Tunc intendemus animos & tempus impendemus iis artibus & scientiis quibus Ecclesia, Respublica & familiæ optimè dirigi & gubernari & conservari possunt cum honore & laude maxima & bono civium omnium.

Dicemus deinceps aliquid de utilitatibus & profectibus quas curiosior inspectus illorum jam produxit.

Quum antehac Ptolemæus & antiquiores ejus affectæ centum annos posuerunt, quibus unum tantum gradum progrediantur stellæ fixæ: Albutech-nius verò sexaginta sex annos: Ticho Brahe septua-ginta & unum & paulò plus statuit, nunc Telescopii usus veros, earum cursus & progressus verè definiri poterit.

Omnium fixarum stellarum longitudines & latitudines ad amissim describentur.

Ticho Brahe stellas fixas centum stellis jam augere cæperat, ante inventum Telescopium; quoniam plures jam videmus & videbimus in argumentum gloriæ L'ei: si studio pergitus inventis addere, nec desistere incepto; Nam ut Clarissimus Hevelius dixit, jam mille ferè fixis stellis locupletatum est firma-

mens

mentum, imò mille millia reperientur, si Telescopii perfectionem paulatim assequamur.

Sphoradum & obscurorum & viæ lacteæ albedines illucescent in stellas infinitas, & formabuntur in novas imagines innumerabiles. Circa majora sidera & stellas minores plurimæ, Telescopio jam deteguntur, quæ videntur majores circumdare, statis cursibus veluti Planetæ circa nostrum orbem.

Nam de stellis Jovis comitibus, jam antiquum est dicere: circa Saturnum, circa Martem tales comites ubique inveniuntur & procul dubio circa omnes stellas sive fixas sive Planetas, tales comites ubique tractu temporis, se se manifestos reddent, adminiculio siderei inventi. Sunt qui affirmare audent, stellas nullas fixas esse, quæ tamen tales nobis apparent: quia immensa distantia & altitudine longissimâ à nobis positæ & distitæ sunt. Prohibemur cursus & motus earum agnoscere. Nam si terræ & aquæ globus, quem inhabitamus, respectu firmamenti veluti punctum exiguum est habendum: imò ut alii volunt, qui stellas in firmamento multò sublimius ponunt, si orbis magnus (id est sphæra tota in quâ terra nostra & septem nostri Planetæ circumaguntur, cuius semidiameter statuitur esse, nempe à terra nostra usque ad Saturnum in mediocri altitudine posatum, semi-

G 3

dia.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

diametrorum terrenarum 14880.) respectu firmamenti non aliter quam minimum punctum est considerandum: possunt itaque omnes stellæ in firmamento positæ gyrate & circumvolutiones facere maximas, veluti Saturnus, & à nobis tamen non deprehendineque videri, quia exigui puncti nulla est divisio, neque separatio in locis tam immensum difficitis & patentissimis, cum jam Philippus Landstbergius Selandus, celeberrimus Mathematicus, fixarum stellarum sphæram quam proximè distare dixit à terra nostra, semidiametris terrenis quadraginta duorum centenorum myriadum, id est, semidiametris magni orbis viginti octo millium, qui singuli mille quingentos semidiametros terræ nostræ complectuntur. Si Tubi Optici augeatur perfectio, magnam lucem in his & aliis multis speramus & expectamus.

Via lactea quæ antiquitus Philosophos omnes miserè exercuit, usu Telescopii jam certò apparer, innumerarum exiguarum stellarum densa congeries & coacervatio, & cumulus ingens: quæ distantiâ suâ diversâ, diversas magnitudines representant.

Planetas non septem, ut omnis hactenus antiquitas vidit, sed plures jam detecti; & quotidie & posthac sine dubio detegemus plurimos, qui orbem

ma-

magnum jam adornant & oculis nostris dignoscendos sese exhibent. Sint ne omnes rotundi, an quidam eorum alià figurâ variaque inter se, posthac patebit.

Mars & Venus & Mercurius jam visi sunt Clarissimo Hevelio luminibus suis augescere & decrescere, sicuti Luna, certis temporibus. De Jove & Saturno qui altiores multò constituti, num idem dicendum? ætas postera dicet: circa quos varias constitutiones & phases jam nunc admiramur. Idem dicendum de adjunctis sive vicinis globulis Saturno, qui crecunt & decrescent statim temporibus: & qui Saturnus nonnunquam tricorpor apparat:

Telescopii usus memoranda plurima detexit circa Jovem: ejus globus rotundus conspicitur: sed tamen non omnibus numeris orbiculatus neque politus, neque levigatè rotundus. Diameter ipsius jam Hevelio septem ferè digitorum apparuit: disco non subique luminoso, sed inæquali, & multis magnisque nævis aut umbris aspersus (sicuti discus Lunæ) quæ cæteris partibus luminosis obscuriores sunt. Jovianæ Comites eclypsin patiuntur: indeque jam patet Jovem ipsum lumen suum ab alio, id est à Sole, mutuari, adeoque esse corpus obscurum per se, & sine dubio etiam eclypses pati. Ejusdem Telescopii perfeccio

fectio & usus & observatio diligens, docebit num stellæ dictæ Urbano-Octavianæ & Vladislavicæ sint novæ stellæ magni Orbis, an potius firmamenti? & num etiam tales sint circum-Saturnales & circum-Martiales? cum jam Telescopio à primi Inventoris Midelburgensis hæredibus facto astra & stellæ in firmamento majori formâ quam visu nudo deprehendantur. Idem de stellis Hevelianis considerandum posthac: quæ nonnunquam 2. 3. 6. & deniq; decem numero ipsi visæ sunt. Num stella Martis semper agnoscat Solem ut centrum suum, & cum ipso Sole propior aut remotior à terra fiat. An idem de stella Veneris & Mercurii dicendum, videndum erit postea. Et num omnes Planetæ deliquia patiantur, præter unum Solem? Id quod veteribus ne suspicatum quidem fuit.

Num Sol ut verus & realis ignis? etiam Indi quidam Philosophi moderni id affirmant, adeoque Solem non esse corpus absolutè formatum, quod per cœlos quotidie movetur circumeundo totum orbem, idque comprehensu impossibile esse ajunt, sed alii Solem esse ajunt incensas fuligines mundorum, quæ quotidie gignuntur & cumulantur, & perpetuâ volubilitate & circulari flaminâ (ut pulvis pyrius incensus) comburuntur, pergentes semper ab Oriente in Occidente.

Occidentem. Id quod humanâ mente concipi & comprehendendi potest: exemplo fulguris: ab Oriente ad asque Occidentem uno iectu nuncat & lucefcit? Num Sol in disco suo vultus & apparentias quasdam representet, qui semper variant & continuò mutantur de die in diem? id quod dictam Indorum sententiam confirmaret.

Iudem Indi statuunt omnia quæ videntur in cœlis, id est in magno illo exparso, esse corruptibilia; generari & mutari omnia, nullo visibilium excepto. Solem non esse centrum mundi, nec circumscribi posse certâ magnitudine: utpote flamma cum sit.

Cœlum, id est immensum illud cœruleum quod videmus, esse aëra orbium singulorum in suo expanso: nec aliud; sed omnino ejusdem naturæ esse cum elementis nostris per omnia.

Telescopii usu patuit Clarissimo Hevelio & aliis, motus librationis disci lunaris; ex quo magnæ expectandæ novæ Astronomiæ utilitates. Omnes sex Planetæ denique præter Solem obscura & densa corpora sunt: quæ lumen accipiunt suum à Sole. Patebit fortè ex usu tubi siderei perfectissimi, ad demonstrandum argumentum: mundus, id est universum, num sit figuratus? & num sphærali sit figura, an alia?

H

Micro.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

Microscopii inventum etiam insignia multa & notabilia jam nunc detexit, & porrò deteget, quæ argumenta subministrabunt, de animâ universi & partium ejus.

Num singulæ stellæ moveantur in circulis, id est expansis suis: ut volucres in aëre, & pisces in aqua.

Aetheris substantia num alia sit, nisi aëris infinitus visui nostro illuminatus aut obscurus, adeoque unum cœlum: amplectens expensa singularum stellarum infinita: quæ omnes uno motu moyentur & non pluribus contrariis.

De ordine Planetarum certa cognitio erit, & eorum distantiæ & magnitudinis & phasum.

Certæ ephemerides & cursus Planetarum singularum, tam novorum, quam veterum, hoc Telescopii adjumento institui poterunt: ex quibus longitudinum scientia certò comparabitur, quæ maximæ utilitatis erit: tam ad perfectionem geographiæ, quam rei naturæ & navigationum longinquarum: Nam in disponendis terris & regionibus, Provinciis & Urbibus, mira adhuc est incertitudo in mappis. Non ita in latitudine, quæ Polorum elevatione aut depressione statim deprehendi potest: aut ex altitudine Solis in meridie & alibi: si nocte pola-

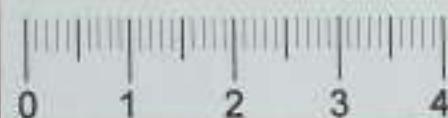

polaris stella latet; quia certus punctus stabilis est in cœlis, qui sine errore latitudinem cuiusque loci, ubi consistimus, indicat; ut proxima polo Arctico stella Dub Alasgar Arabibus dicta, Ursæ minoris remotissima versus axem stellæ: nostratibus stellæ polaris dicta: unde dimensio fit certissima. Sed cum universus Orbis stellatus ab Oriente in Occidentem diurno cursu perpetuò volvitur aut nos volvimur, nullum punctum in cœlo certum & stabile est, unde deprehendas & metiaris veram longitudinem loci ubi consistimus. In terris aliquid contulit observatio ecclypsum, sed hoc ipsum in mari vasto & magno, ubi terræ nullæ conspicuntur, & quod ipsum mare vario cursu movetur, nullius certæ observatio- nis nec usus esse potuit; adeoque is defectus magno & inestimabili incommodo, periculo & temporis dispendio, est navigantibus mare Atlanticum & Oceanum & quævis alia magna maria. Et cum se- renissimæ Reipublicæ Uniti Belgii subditæ, per la- tissimas navigationes suas, omnes partes terrarum & marium adeant, & inde immensas opes sibi com- parent: resque ipsa utilissima, id est, longitudinum scientiæ inventio conferre plurimum poterit, ad gloriam & famam tam potentis Reipublicæ, ipsa di- plomate suo & præmio triginta millia Carolinorum

H 2

pro-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

proposito, omnes doctos & celebres Viros invitavit, ut reitam egregiæ velint incumbere, & ingenii dotes intendere ad longitudinum scientiam certò stabiliendam ad usum maris & terratum. Plurimi ad hoc multum sudarunt variis viis & mediis insistentes. Sunt qui ex comparatione alicujus Planetæ cursus, cum stella aliqua fixa in firmamento: alii ex comparatione cursus duorum Planetarum, quorum ephemerides deficiebant: aliqui ex ephemeridi- bus Lunæ, ut pote valde conspicuæ & celeris in mo- tu suo regulari. Qui omnes hactenus successu ca- ruerunt, cum in experimentis deficerent. Cornelius Drebbelius, Vir circa naturæ secreta curiosissi- mus, sperabat aliquid ex magnetis natura & vi ipsi- us: in hac opinione quippe erat: Magnetem ut ja- cet in terra natali sua, effossum, pollere vi monstran- di ab una sui parte Septentrionem, ab opposita par- te Meridiem, parte dextrâ (Arctum inspicimus) O- rientem, altera contrariâ, Occidentem. Sic etiam dubitabat, num pars superior magnetis in terra sita, quæ Zenith meridiani sui respiceret, num (inquam) polleret vi illâ quæ semper petat & monstraret illud ipsissimum Zenith natalis soli sui: quo cunque ipse lapis aut acus illita eò moveretur, adeoque acum nauticam debere formari inverso modo, id est, ere-
sto,

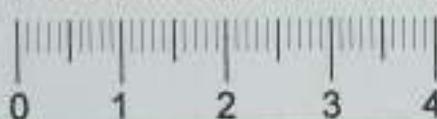
&to, nempe sursum & deorsum illitam eâ parte superiore magnetis, quæ cum semper peteret Zenith meridiani nativi, tantum semper defleteret versus Orientem aut Occidentem regulariter, quantum navigantes similiter defleterent ab illo ipso Zenith meridiani nativi in terra illa ubi Magnes extractus fuerat. Sed res illa in presuppositis dubiis & tempore (nam obiit Drebbelius ante experimentum monstratum) itidem defecit.

Fuerunt alii qui dicebent, omni terræ magneticae materiæ incesse, magis aut minus, ratione magnitudinis istius terræ, quæ proportionaliter valet materia illa, quam magnes appetit. Nam in mari magno, unde nullæ terræ prorsus deprehenduntur, id repertum est navigantibus, declinationes pavidis aut actis nauticæ subito mutari, plus minusque in contrariam regionem aëris, momento deflectentes: sine causa ulla nota haec tenus; quum suspicati sunt solammodò imputandam esse vicinitati majori terræ quæ materiæ vi magnetem attrahit. Illustris Vir D. Laurentius Realis Indiarum Belgicarum Pro-Rex, literatus valde & experimentis plurimis atque observationibus instructissimus, multa de vi illa magneticâ retulit familiaribus suis: quæ admitanda nimium, id est, quorum ratio cognosci neque dari

H 3

ncc

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

nec ab ipso, nec ab aliis hactenus potuit, semperque
is ratus est, vim illam terræ magneticalem conferre
aliquid posse ad longitudinis inveniendæ scientiam.
Et revera magnetis tam occultæ & admirandæ, a-
deoque incertæ vites hactenus nobis sunt incomper-
tæ: ut nihil de illa certi dicendum sit; sed obstupe-
scendum potius Optimâ, imò superstitionissimâ cu-
râ Viri celeberrimi atque doctissimi in Astronomiâ
& arte navigandi hactenus illiniverunt acus nauticæ
pixidis, uno eodemque tempore plurimas, unâ cā-
demque manu, parili, id est, nec magis levi aut ma-
gis gravi pressurâ, uno eodemque magnete, & ut o-
mnia dicamus, uno eodemque modo in singulis & o-
mnibus observato superstitionissimè: sed tamen nul-
las unquam acus omnino pariles (id est, similis de-
monstrationis) fabricare aut facere valuerunt, quin
semper aliquid different omnes inter se. Sed cum o-
mnes illi acus variantes delatæ fuerunt in Promon-
torio magno Africæ meridionalis, in loco qui inde
dicitur Lusitanis, *Cabo de las agujas*: omnes illæ,
inquam, perpetuò variantes acus sive pyxides inter
se, tunc, eodem in loco cum veniunt, & sine varieta-
te ullâ omnes Septentrionem, id est, Polum Arcti-
cum & contrariâ parte Antarcticum polum absque
discrepanzia ulla, respiciunt. Si à dicto *Cabo de*
las

las anguillas decedas, sive in Orientem, sive in Occidentem, omnes uniformes demonstrationes istæ evanescunt, & pyxides recedunt in errores & contrarietates veteres ut anteà. Quis Deus felicissimo intervento, & rationibus eripiet nos istis dubiis atque instruct de veritate rei tam secretæ hactenus? Apud Chinas qui pixidem nauticam atque usum ejus, ante eos habuerunt, longissimo tempore: in natante pectorum acu in levi ligno, inquam, apud Chinas nautæ Belgæ plurimum inquisiverunt super magneticæ caus erroribus & incertitudine demonstrationis, sed illi æquè ut Christiani, hærent in eodem luto, nec evadere possunt, ab incertitudine illa perplexissima. Fortè fortè posthac, invenietur ratio & regulæ non difficilis, & mirabitur seculum in re tam facili tot secula præcedentia tantum laborasse: sed dum ignoratur causa, omnes doctos antiquos & modernos torcit immoderatè, & sine fine. Numer & alius rem inventam esse plurimis jaetabat, isque ad Rem publicam Belgarum Unitorum libello supplice sese commendavit. Statim dati Commissarii sunt D.D. Ordinum Generalium, qui demonstracioni inventoris adessent, & inquirent de mediis omnibus. Res dicebatur consistere in occultâ vi magnetis & aliis multis proprietatibus Solis & annuum

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

rum tempestatum: & res eventura (ut dicebatur) pateret ad oculum. Igitur plurimæ pixides & acus ex eodem ligno, chalibe, charta, ab eodem homine, eodem tempore finguntur in omnibus nullà differentiâ admissâ: illinuntur acus ad dictamen & lumen inventoris scilicet, aliqui in ipso æquinoctio vernali, alii in introitu Tauri, alii in Gemini, alii in puncto solstitii æstivi, & sic deinceps observato ordine usque ad æquinoctium autumnale; & hæc omnia ex præscripto ipsius Inventoris. Singulæ pixides ex ordine obsignantur, sigillo ipsius includuntur capsæ publicæ, quam & ipse etiam obsignavit: circa æquinoctium autumnale solemnî more accensum est ad capsam illam publicam, quam religiosissimè inspexerunt, & benè clausam, nec violata sigilla esse, reperiérunt: pixides itidem probè inspectæ & optimè conservatæ videbantur oculis omnium astan- tium. Ipse Inventor approbavit omnia, atque omnes pixides ex ordine in abaco proposuit. Commissarii aderant, Excellentissimus Gulielmus Borelius, Reipublicæ Belgarum Unitorum nunc apud Regem Galliæ Legatus ordinarius: Illustris Vir Jacobus Spexius, Prorex Indiarum Belgicarum, iam redux, & Celeberrimus Vir Gulielmus Blavius, Mathematicarum rerum peritissimus, & pluribus opere

ribus

ribus & librīs geographicis ab ipso editis omnibus
 doctis notissimus. Ab inventore dicebatur hæc res
 eventura videlicet: quod pixides aut acus illitæ tem-
 pore æquinoctii vernalis rectâ demonstrarent sine
 varietate aut deflexione ullâ ipsum polum Arcti-
 cum, & quæ successu signorum ut diximus, illitæ es-
 sent acus, proportionaliter declinarent sicuti signa
 illa cœlestia, in cujus illitæ essent initio: differunt ab
 æquatore itaque singulæ quantum Sol ipse distaret
 ab ipso Æquatore. Domini dicti Commissarii rei (ut
 rebantur) in præsentia eventuræ, admodum intenti,
 magnis laudibus & encomiis singuli singula extolle-
 bant, & de seipsis prædicabant quām felices forent,
 se circa ea tempora natos; cum res quæ toti anti-
 quitati tot seculorum decursum, obscura & igno-
 sta jacuisse, ipsorum oculis prima adeoque memo-
 randa & utilissima patesceret: gratulabantur sibi
 invicem de honore isto eximio, cùm Inventor ipse
 ex ordine capsam unam sive pixidem aperuit, etiam
 alteram & deinde tertiam: quæ hominem penè ex-
 animem reddiderunt. Nam quæ æquinoctii verna-
 lis tempore illita erat, nec demonstrationem rectam,
 nec reliquæ proportionaliter differentem, ut dixe-
 rat, exhibebant, sed planè singulæ aliam atque ali-
 am, imò contrariam, inter se indicationem facie-
 bant.

I

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

0 1 2 3 4

bant. Quibus visis cecidit prorsus spes illa præconcepta Dom. Commissariorum, & præcipue miseri Inventoris, qui pudore confusus discessit & evanuit.

Neque hæc palæstra dedecuit Celeberrimo Viro Galilæo de Galilæis, qui literis & libello supplice etiam adiit Illustrissimos Dominos Ordines Generales Uniti Belgii, qui Conventus suos habent Hagæ Comitis in Hollandia. Ille præfatus de plurimis quæ ad honorem Reipublicæ pertinerent, & de belli & pacis artibus, quibus famam & gloriam suam ad utrosque polos usque, ad totum Orientem & Occidentem dilatarunt: etiam de mechanicis inventis pluribus per subditos suos: eloquenter admodum: hæc sententiâ proposuit novum quoddam inventum suum.

*Illustrissimi, Potentissimi Domini, Domini Ordines Generales Unitarum Provinciarum
Belgii confederati.*

Cum reverentia debita supplex proponit Galilæus de Galilæis, Nobilis Florentinus, Mathematicus primarius & Philosophus Magni Ducis Hetruriæ: se summâ diligentia & curâ inquisivisse &
(sicuti)

(sicuti confidit) invenisse modum certum, quo omni tempore & in omni loco terrarum & marium indicari poterit & nosci ab omnibus, vera longitudo loci ubi consistunt aut versantur, & quanto spatio locus iste orientalior aut occidentalior distabit ab Urbis, aut Civitatis, aut Portus alicujus vero meridiano, quem quisque sibi proposuerit. Quæ inventio ejus cum futura sit rei maritimæ, & navingantibus valde commoda & utilis, & præcipue subditis Celsitudinum Vestiarum, qui per omnia maria & terras, celeberrimas suas peregrinationes & navigationes, cum gloria maxima jam instituerunt, & quotidiè porro instituunt, & commercia amplissima ubique quotidiè dilatant: permotus etiam amore augendæ gloriæ vestræ & honore præmii, qui ad ipsum supplicem perveniret si mereretur, in re tam insueta & multum desiderata, qualis est longitudinum scientia. Voluit ergo inventum hoc suum Vobis potius, Illusterrissimi Domini, præteritis aliis omnibus gentibus & nationibus offerre & humiliter dicare. Supplex itaque rogat, velint jubeant Celsitudines vestras committere Viros aliquot eruditos, & rei, de qua agitur, gnaros, etiam probos & fidei optimæ, quibus consideratione habitâ provexissimæ ætatis Inventoris, & distanti loci ubi moratur, quæ actas non ad-

I 2

mittit

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

mittit ejus præsentiam in his Provinciis) quibus, inquit, scripto inventum suum sub fide optima & critat & examini subjiciat; ut tandem ex relatu ipsorum Commissariorum vestrorum, Vos Illustrissimi & Potentissimi Domini, judicetis de fide & certitudine propositionis, nempe inventionis longitudinis locorum, & re probatâ honorem præmii tam optatæ demonstrationis, ipsi adjudicetis, id quod rogat humiliter; signatum erat, Galileus de Galilæis.

Res hæc summâ cum alacritate & spe penè certâ ab omnibus excepta fuit, cum Vir tam magnus & celeberrimus diceret & promitteret rem esse inventam. Commissarij à DD. Ordinibus electi & ordinati sunt. Viri qui doctrinâ & experientiâ singuli multum valerent: Illustris Eques Laurentius Reialis, Pro-Rex Indianum Belgicarum qui fuit, Vir literis & prudentiâ instructissimus: Johannes Hortensius, Mathefeos Professor apud Amstelodamenses: atque Doctor Johannes Blavius, Vir celeberrimus & Mathematicorum studiorum egregius cultor & propagator. Literis ab his datis ad Galilæum de Galilæis, ipse respondit: & sub fide inventum longitudinis, scripto commisit & tradidit, rogavitque feriò, ut rei diligenter vellent incumbere, sine mora aut jactura temporis: utpote ipse constitutus cum esset

esser in provexissimo ipsius senio, ne mors successus invideret, & honori rei, ut ajebat, repertæ. Addit insuper oculorum suorum, quibus contigerat primis, inter mortales omnes, videre & conspicere tot novas stellas, detegere comites Joviales Planetas, quos ipse vocabat Medicæos: unum inquit, oculorum suorum, jam defecisse, vellent, cuperent Commissarii uni oculo superstiti suo optimè consulere diligentia, ne & ipse ante rem demonstratam esse definat, & luce careat, qui tantas luces mundo aperuerat.

Compertum fuit inventi momentum in eo consistere: scilicet in comparatione horarum duorum locorum, invicem à se distantium: exempli causa, Amstelodami stato suo meridiano posito, ex quo numeraretur, tabulas confecerat per horas & minuta horarum, ex quibus scire posset absens, quoquo tempore diei & noctis per annum, aut annos plurimos, quæ hora & quod minutum horæ Amstelodami semper esset. Hoc stato & stabilito, res hæc non sufficiebat, sed addidit etiam Galilæus certum modum, quo hora & minutum horæ loci ubi quis esset, sive terræ, sive mari, præcisè & sine errore noscetur. Notâ itaque horæ Amstelodamensi, itidemque loci præsentis, per minuta (nam hoc necesse erat)

differentia horarum & minutorum temporis, indicaret differentiam loci à meridiano dicto primo Amstelodamensi, & consequenter longitudinem veram ejus loci, in quo inquisitus versaretur. Præsupposita hæc satis certa & nota sunt; sed utrinque horas & minuta horarum exactè nosse, hoc opus erat. Dixit Vir Nobilissimus Galilæus, hoc observari posse ex motibus certis & cursibus regulatis stellarum Medicearum, tamen earum cum Jove, quām inter se invicem comparatis. Itaque tabulæ & Ephemerides ab ipso promittebantur, quæ cursus regulatos & observatos probè ad amissim designarent. Variæ & multæ fere difficultates insuper obtulerent, quæ nos optati successus honore etiam frustrarunt. Primùm quod Mediceæ stellæ non semper apparent, eas inspicere cupientibus: sed plurimum nebulis & aëre denso obteguntur. Secundum, quod illæ nudo oculo detegi non possunt, sed Telescopio juvante. Tertiūm quod exiguis circulis & spatiis gyrantur, proximè circa Jovem, inquam, brevibus circulis singularæ: quos circulos in tam exigua segmenta partiri vix possibile, ut inde differentiæ 24. horarum & singularum horarum 60. minuta discerni possent, uti omnino opus erat. Quartūm, si hoc in terra observari Telescopio, certè in mari minimè posset, ubi in ele-

elemento mobili & in navibus constituti, volvimus
semper, nec unquam quiescimus; & inde motus vel
minimus & levissimus Medicæas stellas intuentes per
milliaria in firmamento & plus, distraheret. Quin-
tum, circa stellas Joviales speculatio & inde doctrina
longitudinum, non satis apposita, nec commoda es-
set nautis, navarchis, hominibus rudibus & indoctis,
qui tam minuta non possunt deprehendere, ubi æ-
quor planissimum multò minus si, ut fit plerumque,
ventis magnis & gravibus urgeantur. His difficulta-
tibus propositis, revera Galilæus conatus fuit com-
modas quasdam exceptiones & solutiones oppone-
re, sed tamen quæ minus Commissariis probarentur.
Itaque rei tam illustris commodo, Illustrissimi Ordin-
nes jusserunt Professorem Hortensium sumptibus
publicis, proficiisci in Italiam, qui cominus cum Ga-
lilæo super omnibus communicaret. Sed fatum &
successum & Galilæum ipsum abstulit, mortuus enim
est, idque nuntiatum antequam Hortensius decede-
ret. Et res competitæ ad Illustrissimos Ordines re-
latæ, inventæ sunt difficilimæ, imò impossibilis expe-
ditionis. Itaque & hic conatus & res illa multis se-
culis tentata hactenus, frustra hæsit, & quisnam tan-
dem nos extricabit & beabit tam eximio,
tam utili, & tam necessario
invento?

F I N I S.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

